

1. pielikums

APSTIPRINĀTAS
ar Aizsardzības ministrijas
24.05.2023.
pavēli Nr.46-P

Aizsardzības resora vides aizsardzības pamatnostādnes

2023. – 2027.

Vides aizsardzības pamatnostādņu saturs:

IEVADS	3
1. KLIMATS	4
2.ILGSPĒJĪGA VIDES PĀRVALDĪBA	5
2.1. GAISA PIESĀRŅOJUMS	5
2.2. ENERGOEFEKTIVITĀTE	5
2.3. AUGSNES PIESĀRŅOJUMS	6
2.4. ŪDENS KVALITĀTE	7
2.5. DABAS AIZSARDZĪBA	8
2.6. ILGTSPĒJĪGA MEŽA RESURSU PĀRVALDĪBA	9
2.7. JŪRAS VIDES AIZSARDZĪBA	9
2.8. ATKRITUMI	11
2.9. TROKSNIS	12
3. VIDES PĀRVALDĪBAS SISTĒMA	14
4. VIDES IZGLĪTĪBA UN VIDES APZIŅA	15
5. VIDES INFORMĀCIJAS DATU BĀZE	16
6. ZAĻAIS PUBLISKAIS IEPIRKUMS, DZĪVES CIKLS	17

IEVADS

Vides aizsardzības pamatnostādņu mērķis ir radīt priekšnoteikumus un izvirzīt uzdevumus, lai sasniegtu aizsardzības resora vides aizsardzības rīcībpolitikā un Nacionālajā attīstības plānā 2021.-2027. gadam (turpmāk - NAP2027) noteiktos vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības mērķus. Aizsardzības resoram kā daļai no sabiedrības un publiskā sektora ir jāklūst par labas prakses piemēru, jo, īstenojot vides aizsardzības ilgtspējības principus, ieguvumi ir gan ekonomiskajā, gan sociālajā, gan vides jomā. Īpaši aktuāli tas ir šobrīd, kad ir jāpielāgojas klimata pārmaiņu, energokrīzes un ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās sekām.

Galvenie pamatnostādņu mērķi ir vērsti uz šādu aspektu veicināšanu:

- informācijas pieejamība par vides aizsardzību, energoefektivitāti un ilgtspējību;
- vispusīgu informācijas par drošības, ekonomiskiem, sociāliem, vides apstākļiem apzināšanu un izvērtēšanu pirms lēmumu pieņemšanas;
- ilgtspējīga pieeja militāro objektu un ar tiem saistīto teritoriju izveidē un apsaimniekošanā;
- laba darba devēja pieeja, personāla labbūtība un drošība;
- drošība un aizsardzība reģionā;
- vides kvalitātes un energoefektivitātes uzlabošana.

Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk - ANO) Ilgtspējīgas attīstības principu mērķi 2030. gadam klimata pārmaiņas un ierobežotos energoresursus, kā arī vides un dabas aizsardzības jautājumus izvirza kā prioritārus. Īpašu uzmanību vides aizsardzības, klimata pārmaiņu un energoefektivitātes jautājumiem pievērš arī Eiropas Savienība (Eiropas zaļais kurss, Eiropas Savienības Klimata pārmaiņu un aizsardzības ceļvedis / rīcības plāns), kā arī NATO prioritizē tos, ietverot prasības standartizācijas līgumos un citos dokumentus. Aizsardzības resors, īstenojot vides aizsardzības pamatnostādnes, cenšas ieviest labākus risinājumus un izstrādāt veidus, kā uzlabot savu darbību, lai efektīvi izmantotu pieejamos resursus, uzlabotu vides apstākļus, ierobežotu atkritumu daudzumu, samazinātu enerģijas patēriņu un ietekmi uz ekosistēmu, gaisu un jūru.

Aizsardzības ministrija (turpmāk – AM) pirmo vides aizsardzības stratēģiju apstiprināja jau 1999. gadā. Aizsardzības nozare vēlas turpināt iesākto, kā arī paplašināt jomas, lai, izmantojot jau iepriekš sasniegtos rezultātus un iegūto pieredzi, nodrošinātu drošu un veselīgu vidi.

1. KLIMATS

Klimata pārmaiņu (temperatūras un jūras līmeņa paaugstināšanās, ekstrēmi, neraksturīgi laikapstākļi, piemēram, mēneša lietus norma vienā dienā vai ilgstošs sausums) ietekme laika gaitā aizvien pieaugs, kā rezultātā cilvēku labbūtība un drošība tiks aizvien vairāk ietekmētas. Aizsardzības resoram, īpaši Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem (turpmāk – NBS), ir jābūt gataviem nodrošināt operacionālās spējas dažādos apstākļos, saglabājot apgādes nepārtrauktību un drošību. Pielāgošanās klimata pārmaiņu radītiem apstākļiem nevar traucēt NBS spēju attīstību.

Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam ir apstiprināts 2020. gada 4. februārī ar Ministru kabineta (turpmāk - MK) rīkojumu Nr. 46. Plāns Latvijai ir jāpārskata līdz 2023. gada 30. jūnijam, jo ES vadītāji 2020. gada beigās vienojās, ka kopējais siltumnīcefekta gāzes (turpmāk - SEG) emisiju samazinājumam līdz 2030. gadam, salīdzinot ar 1990. gadu ir jābūt vismaz 55 %. Šobrīd Latvijas kopējā pieeja ir modelēta tā, lai līdz 2030. gadam sasniegtu SEG samazinājumu par 40% no 1990. gada apjoma.

Pēc 2018. gada datiem, galvenie SEG emisijas avoti ir enerģētika (36,9%), transports (28,5%) un lauksaimniecība (22,2%). Lai virzītos uz klimatneitrālu ekonomiku, Latvijā emisiju samazinošie pasākumi vairāk plānoti enerģētikas un transporta sektorā. Enerģētikas sektorā tiks veicināta pāreja uz videi draudzīgu apkures iekārtu nomaiņu, piemēram, gāzes katlu nomaiņa ar biomasas katliem. 2023. gadā tiks pārskatīti arī nodokļi, lielākajiem SEG emisiju radītājiem tiks piemērots lielāks nodokļu slogs, atjaunīgo energoresursu tehnoloģiju izmantotājiem tiks piešķirti nodokļu atvieglojumi.

Pamatnostādņu pamatā ir energoefektivitāte, kas nozīmē, ka nepieciešams pēc iespējas samazināt energoresursu patēriņu, vienlaikus pārejot uz vietējo, atjaunīgo energoresursu izmantošanu.

Mērķis: Uzlabot vides kvalitāti aizsardzības resora objektos un nodrošināt ilgtspējīgu un sistemātisku pieeju vides aizsardzības jautājumiem.

Uzdevumi:

- izvērtēt un sagatavot veicamo pasākumu aizsardzības nozarē sarakstu, un uzsākt to izpildi atbilstoši MK rīkojumam Nr. 380 “Par Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030. gadam” (17.07.2019.);
- apzināt un sākt pakāpeniski īstenot pasākumus gaisa piesārņojošo vielu samazināšanas, tostarp SEG emisiju, optimizējot energoresursu, infrastruktūras, atkritumu, meža apsaimniekošanas un transporta sektorus ekonomiski izdevīgā veidā;
- nodrošināt pasākumus, kas veicinātu oglekļa piesaisti – atjaunot un saglabāt esošās mežaudzes, saglabāt bioloģisko daudzveidību, īpaši purvos.

2. ILGSPĒJĪGA VIDES PĀRVALDĪBA

2.1. GAISA PIESĀRŅOJUMS

Arvien vairāk uzmanība tiek pievērsta gaisa kvalitātei un piesārņojumam gaisā, jo tas ne tikai ietekmē klimatu, bet arī var radīt apdraudējumu cilvēku veselībai.

Būtiskākie piesārņojošo vielu emisiju avoti aizsardzības nozarē ir aviācija, jūras transporti, ieroču un sprāgstvielu lietošana un to izraisīti ugunsgrēki, degvielas lietošana transportlīdzekļos un ģeneratoros, sadedzināšanas iekārtas siltā ūdens un apkures nodrošināšanai, putekļi no grants ceļiem.

Ar tiešu militāro darbību saistīto emisiju samazināšana ievērojamā apjomā nav iespējama, tādēļ lielākoties emisiju samazināšanas mērķi sasniedzami, būtiski uzlabojot ne-militāru emisijas avotu darbību, piemēram, nomainot vecās, neefektīvās sadedzināšanas iekārtas uz jaunām, ceļu seguma uzlabošana.

Jebkurai piesārņojošai darbībai, kuras darbības rezultātā atmosfērā nonāk gaisa piesārņojums, tiek izvirzīti nosacījumi par pieļaujamo emisiju daudzumu izplūdē tā, lai tie nodrošinātu labu vides kvalitāti. Emisijas limits ir piesārņojošas darbības atļaujā noteiktais emitētās vielas daudzums, vai citi noteiktos parametros izteikti faktori (koncentrācija vai emisijas līmenis), ko nedrīkst pārsniegt noteiktā laika periodā vai periodos, vai emitētās vielas daudzums, vai koncentrācija, kuru iekārtas nedrīkst pārsniegt normālas darbības apstākļos un kura nepārsniedz attiecīgo emisijas robežvērtību.

Mērķis: samazināt un kontrolēt gaisu piesārņojošu vielu emisijas militārajos objektos.

Uzdevumi:

- izvērtēt un izstrādāt metodoloģiju CO₂ izmešu modelēšanai/ mērīšanai (ekoloģiskās pēdas), informācijas par klimata izmaiņas ietekmējošiem faktoriem apkopošanai un analīzei;
- kontrolēt sadedzināšanas iekārtu piesārņojošo vielu emisiju koncentrāciju atbilstību normatīviem;
- izvērtēt visu militārajos objektos esošo sadedzināšanas iekārtu atbilstību normatīviem un izstrādāt plānu neatbilstību novēršanai;
- izvērtēt ceļu tīklu militārajos poligonos un identificēt ceļus vai to posmus, kuros jāveic pretputekļu apstrāde.

2.2. ENERGOEFEKTIVITĀTE

Aizsardzības nozarē enerģija ir būtiska visās jomās – gan infrastruktūrai, gan militāram transportam (gan sauszemes, gan jūras, gan gaisa). Enerģijas avoti, to pieejamība un drošība, pāreja uz atjaunīgiem enerģijas avotiem šobrīd globāli ir prioritārs jautājums, kurš skar visas jomas, ne tikai valsts aizsardzību. NBS svarīgi ir nodrošināt operacionalitāti, tajā pašā laikā samazinot atkarību no naftas produktiem, ņemot vērā, ka 100% no naftas produktiem tiek importēti.

Lai gan 100% no Latvijā patērētajiem naftas produktiem tiek importēti un 78% no tiem tiek izmantoti transportam, Latvijas mērķis ir turpināt nodrošināt pēc iespējas lielāku naftas

DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

produktu piegādātāju skaitu Latvijā. Enerģētiskās drošības nodrošināšana un uzlabošana tiek risināta ar atjaunīgo energoresursu īpatsvara palielināšanu un energoefektivitātes uzlabošanu, lai būtiski samazinātos nepieciešamība pēc energoresursiem (vietējiem vai importētajiem), un pārējie izmantotie energoresursi pēc iespējas būtu dažādu tehnoloģiju un avotu atjaunojamie energoresursi.

Energoresursu patēriņš tiešā veidā ietekmē vidi un izraisa gaisa piesārņojumu - SEG emisijas gaisā.

Mērķis: Nodrošināt efektīvu energoresursu pārvaldību, palielināt atjaunīgo energoresursu īpatsvaru, uzlabot energoefektivitāti ēkās un transporta jomā.

Uzdevumi:

- ieviest un uzturēt energopārvaldības sistēmu īstenojot Energoefektivitātes likumā (2016) noteiktos uzdevumus, kas ietvertu sistemātisku enerģijas datu uzskaiti un patēriņa novērtējumus;
- pamatojoties uz apkopoto un analizēto informāciju, tiek izstrādāti plāni uzlabojumiem un pasākumi energoresursu patēriņa samazināšanai, kā arī izvērtēta nepieciešamība ieviest energopārvaldniekus lielākajos objektos/bāzēs;
- racionāla enerģijas patēriņa veicināšana – samazināt temperatūru un neapkurināt telpas, kuras neizmanto;
- ierosināt projektu attīstīšanu – energoefektīvu risinājumu nodrošināšanai militāro mācību apgādei, operatīvo enerģijas avotu nodrošināšanai, kā arī atsevišķu bāzu optimālam energorisinājumam;
- apzināt pašreizējo situāciju ar kurināmo un tā proporcionālo sastāvu (fosilais/atjaunīgais) un pakāpeniski palielināt atjaunīgo /vietējo energoresursu - saules enerģiju, vēja enerģiju, biomasu (koksni) izmantošanu;
- uzlabot energoefektivitāti ēkām un apgaismojuma sistēmām, ēku renovācija, siltumenerģijas patēriņa samazināšana, projektējot administratīvās ēkas vai kazarmas zemu enerģijas patēriņu un atjaunīgo resursu izmantošanu izvirzīt kā prioritārus;
- energoefektīvas un videi draudzīgas transporta sistēmas ieviešana, kas ietver velo infrastruktūras attīstīšanu valsts aizsardzības militāros objektos, velotransporta izmantošanas popularizēšanu, kā arī velosipēdu, elektroauto, ar hibrīddzinējiem aprīkotu auto ieviešanu lielākajos objektos/bāzēs;

2.3. AUGSNES PIESĀRŅOJUMS

2002. gadā tika veikta visu AM valdījumā esošo teritoriju vizuāla apsekošana un uz šīs apsekošanas pamata tika iesniegta informācija Latvijas Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistram. 20 gadu laikā ir veikts nozīmīgs darbs šo teritoriju sakārtošanā un izpētē, un sākotnēji 32 potenciāli piesārņoto un piesārņoto objekts skaits 2022. gadā samazinājās līdz 13 (trīs no šīm vietām nav militāri objekti). Objektos, kuros darbojas degvielas uzpildes stacijas un potenciāli piesārņotajās vietās, regulāri tiek veikts pazemes ūdeņu monitorings, lai kontrolētu vides stāvokli un izpildītu normatīvajos aktos noteiktās vides aizsardzības prasības. Piesārņojuma izpēte un sanācija prasa ievērojamus līdzekļus, tāpēc darbs noritēja pakāpeniski un jāņem vērā, ka

piesārņojums var tikt konstatēts arī no jauna iegūtos objektos. Bijuši arī gadījumi, kad, veicot vai plānojot būvdarbus, atklāts līdz šim nezināms vēsturiskais piesārņojums.

Ļoti nozīmīgu atbalstu vēsturiskā piesārņojuma sanācijai sniedz Luksemburgas Lielhercogiste, ar kuru 2020. gadā (ar grozījumiem 2021. gadā) AM parakstīja vienošanos par finansiālo atbalstu vēsturiskā piesārņojuma sanācijai četrās piesārņotās vietās.

Lai aizsargātu apkārtējo vidi no jauna piesārņojuma veidošanās, tiek nodrošināts pakalpojums avārijas noplūžu seku likvidēšanai un izlijušo piesārņojošo vielu savākšanai.

Mērķis: nodrošināt objektu attīrīšanu no vēsturiskā piesārņojuma, kontrolēt esošā piesārņojuma riskus un novērst jauna grunts un gruntsūdens piesārņojuma rašanos.

Uzdevumi:

- veikt vēsturiskā piesārņojuma sanāciju;
- veikt monitoringu degvielas uzpildes stacijās un potenciāli piesārņotajās vietās;
- novērst jauna grunts un gruntsūdens piesārņojuma rašanos.

2.4. ŪDENS KVALITĀTE

Ūdens kvalitāte ir viens no svarīgākajiem ūdensapgādes sistēmas aspektiem. Kvalitatīvs ūdens ir ūdens bez slimību izraisītu mikrobu klātbūtnes, un tā ķīmiskais sastāvs nepārsniedz konkrētiem elementiem noteiktās maksimāli pieļautās koncentrācijas. Normatīviem neatbilstošas kvalitātes ūdens ir bīstams cilvēka veselībai, kā arī tas atstāj iespaidu uz ūdensapgādes sistēmu veidojošiem elementiem. Ilgstošas piesārņojošo vielu klātbūtnes rezultātā notiek ūdensvada aizsērēšana, kā arī tiek veicināti korozijas procesi. Radušās nogulsnes vēlāk rada dzeramā ūdens sekundāro piesārņojumu.

Lai noteiktu ūdens kvalitāti, un iegūtu informāciju par dzeramā ūdens sagatavošanas efektivitāti, tiek veiktas dzeramā ūdens monitoringa pārbaudes. Dzeramais ūdens tiek pārbaudīts atbilstoši 2017. gada 14. novembra MK noteikumos Nr. 671 "Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma un kvalitātes prasības, monitoringa un kontroles kārtība" (turpmāk - MK noteikumi Nr. 671) noteiktajām prasībām, nosakot mikrobioloģiskos rādītājus un ķīmiskos elementus.

Notekūdeņu apsaimniekošana ietver sevī kanalizācijas ūdeņu savākšanu no patērētājiem, to attīrīšanu un novadīšanu vidē tai nekaitīgā veidā. Neattīrīti vai nepietiekamā kvalitātē attīrīti notekūdeņi, atkarībā no saturošajām vielām, var ietekmēt atklātos ūdeņus, pazemes ūdeņus, augsni un grunti, un cilvēka veselību. Notekūdeņu sastāvs un piesārņojošo vielu koncentrācijas apjoms ir jāizpēta, lai varētu izvēlēties atbilstošas notekūdeņu attīrīšanas iekārtu tehnoloģiju. Kaitējums videi, kāds varētu rasties no neattīrītu notekūdeņu nonākšanas vidē, ir atkarīgs no to apjoma, piesārņojošo vielu sastāva un koncentrācijas, kā arī vietas, kur notekūdeņi tiek novadīti, vai izplūduši vidē.

Mērķis: Veicināt dzeramā ūdens kvalitātes uzlabošanu, ūdens resursu racionālu izmantošanu un novērst notekūdeņu radītā piesārņojuma emisiju vidē.

Uzdevumi:

- izvērtēt un, kur tas iespējams, izveidot pieslēgumus pie centralizētiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem;
- modernizēt ūdensapgādes sistēmas (nomainot caurules, uzstādot filtrēšanas iekārtas, nomainot krānus), nodrošinot, lai no lokāliem ūdensapgādes avotiem būtu pietiekams un kvalitatīvs dzeramais ūdens, un novērst neracionālu, lielu ūdens patēriņu;
- notekūdeņu attīrīšanai pēc iespējas izmantot esošās pašvaldību ūdens attīrīšanas iekārtas, bet, ja tas nav iespējams, nodrošināt patstāvīgu attīrīšanas iekārtu būvniecību un ekspluatāciju;
- automazgātavu būvniecība, nodrošinot, lai katrā reģionā būtu iespēja veikt transportlīdzekļu mazgāšanu, ievērojot vides aizsardzības prasības.

2.5. DABAS AIZSARDZĪBA

Bioloģiskā daudzveidība ir vitāli svarīga visas sabiedrības ekonomikai un labas dzīves vides nodrošināšanai. Tomēr arvien pieaugošais spiediens uz šo ļoti vērtīgo resursu un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās ir viens no lielākajiem mūsdienu vides izaicinājumi. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana nenozīmē tikai sugu un biotopu aizsardzību, bet arī biodrošību, jo invazīvo un svešzemju sugu ienākšana var apdraudēt gan vidi (tai skaitā ekonomiku), gan cilvēku veselību un dzīvību.

Militārajos poligonos sastopamas retas un īpaši aizsargājamas dzīvnieku un augu sugas, reti un aizsargājami biotopi. Bioloģiskā daudzveidība militārajos poligonos nodrošina bruņotos spēkus ar daudzveidīgu un stabilu vidi, kurā pilnveidot militārās spējas. Valsts aizsardzība nozīmē ne tikai valsts iedzīvotāju, bet arī valsts vides (resursu, tai skaitā dabas daudzveidības) aizsardzību. Aizsardzības nozare apzinās bioloģiskās daudzveidības lielo nozīmi, apņemoties zemi un resursus izmantot ilgtspējīgi, tādējādi nodrošinot valsts aizsardzības spēju stiprināšanu un attīstību nākotnē.

Visvairāk dabas vērtību ir sastopamas Ādažu militārajā poligonā, kur 2004. gadā tika izveidots aizsargājamais ainavu apvidus „Ādaži”. Ādažu militārajā poligonā ilgstošu militāro darbību rezultātā ir izveidojušies Latvijas apstākļos reti sastopami biotopi – ievērojamas kļaju virsāju platības un smiltāji. Šeit esošie virsāji ir gandrīz 90% no visiem Latvijā sastopamiem virsājiem. Ādažu poligonā atrodas arī vairāki mikroliegumi un citi ES nozīmes aizsargājami biotopi. Poligonā ir atrodamas 122 aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas. Poligonā jāturpina veikt dabas aizsardzības pasākumus atbilstoši 2016. gadā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apstiprinātajam dabas aizsardzības plānam aizsargājamo ainavu apvidum „Ādaži” periodam līdz 2025.gadam.

Mērķis - veicināt dabas aizsardzību un saglabāt bioloģisko daudzveidību militārajās teritorijās.

Uzdevumi:

- nodrošināt labvēlīgus apstākļus retām un aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām un biotopiem;

- invazīvo sugu uzraudzības, ierobežošanas pasākumi militāros objektos un jauno īpašumu pārbaude pirmajā veģetācijas sezonā, turpinot novērošanu pēc nepieciešamības.

2.6. ILGTSPĒJĪGA MEŽA RESURSU PĀRVALDĪBA

Ar meža zemju apsaimniekošanu saprot darbību kopumu meža zemju uzturēšanai labā stāvoklī atbilstoši rūpīga saimnieka principiem, ietverot meža atjaunošanu, kopšanu, mežizstrādi, meža aizsardzību un meža infrastruktūras uzturēšanu.

Meža zeme ietver ne tikai zemi, uz kuras ir mežs, bet arī mežā ietilpstošus pārplūstošus klajumus, purvus, virsājus, smiltājus un lauces, kā arī meža infrastruktūras objektus – meža autoceļus, meliorācijas sistēmas un uguns aizsardzībai paredzētas mineralizētās joslas un ūdensņemšanas vietas.

Meža zemes apsaimniekošana ietver daudz pasākumus, kuru rezultātus (vai to neveikšanas negatīvo iespaidu) būs iespējams izvērtēt tikai pēc liela laika perioda, tāpēc meža apsaimniekošana jāveic, ņemot vērā ilgtermiņa pieeju, vienlaikus nodrošinot primāro uzdevumu - valsts aizsardzības funkciju nodrošināšanu. Lai nodrošinātu militāro operativitāti, pēc pieprasījuma jāveic arī specifiski meža apsaimniekošanas pasākumi. Lielākās meža zemes platības šobrīd atrodas Ādažu poligonā, poligonā “Meža Mackeviči”, poligonā “Lāčusils” un poligonā “Mežaine”.

Mērķis: atbilstoši labākajām meža apsaimniekošanas praksēm nodrošināt atbildīgu un ilgtspējīgu apsaimniekošanu visā meža augšanas ciklā, vienlaikus nodrošinot apstākļus NBS militāro spēju paaugstināšanai, kā arī meža ekosistēmas uzturēšanu un tās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu AM tiesiskajā valdījumā esošajās meža zemēs.

Uzdevumi:

- veikt meža atjaunošanu, tas ietver augsnes sagatavošanu, meža stādīšanu, agrotehnisko kopšanu;
- veikt meža kopšanu un koku ciršanu (krājas kopšanu, sanitārās cirtes un citas cirtes), uzlabojot mežaudzes noturību pret klimatiskajiem apstākļiem, sanitāro stāvokli, nodrošinātu un uzlabotu infrastruktūras objektu funkcionalitāti;
- veikt meža zemēs esošas infrastruktūras uzturēšanu - regulāra infrastruktūras objektu meža ceļu, meliorācijas sistēmu uzturēšana, atjaunošana, kā arī šo objektu pielāgošana valsts aizsardzības vajadzībām;
- veikt meža ugunsdrošības pasākumus, lai nodrošinātu meža aizsardzību pret ugunsgrēkiem: mineralizēto joslu uzturēšana, ūdensņemšanas vietu izveide un uzturēšana, stigu un dabisko brauktvju uzturēšana un paplašināšana.

2.7. JŪRAS VIDES AIZSARDZĪBA

NBS vienības, īpaši Jūras spēki, regulāri veic operācijas, kuru rezultātā var tikt negatīvi ietekmēta jūras vide. Ir jāveic visi iespējamie pasākumi, lai šo ietekmi mazinātu, īpaši no kuģiem, to ekspluatācijas laikā, vienību militāro operāciju laikā, kā arī, attīstot Jūras spēku, spēju likvidēt vides piesārņojuma sekas jūrā.

NBS Jūras spēku darbības laukums ir 27 529 km² Baltijas jūras, kas ir gandrīz puse no visas Latvijas sauszemes teritorijas (64 589 km²), turklāt šajā rajonā ir jāveic gan jūras virsmas, gan jūras dziļu, gan gaisa telpas virs jūras, uzraudzība. Jūras spēki veic gan militāra rakstura (valsts drošības, sprādzienbīstamu priekšmetu iznīcināšanu), gan civila rakstura (meklēšana un glābšana, piesārņojuma likvidācija) uzdevumus Latvijas Ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā, Latvijas teritoriālajā jūrā, Latvijas jūras iekšējos ūdeņos, kā arī cilvēku meklēšanu un glābšanu kaimiņvalstu ūdeņos (Igaunijas, Zviedrijas, Lietuvas) un civil-militāros uzdevumus starptautiskajos ūdeņos. Tas, kā Jūras spēki veic savus uzdevumus Latvijas un starptautiskajos ūdeņos, veido NBS un kopumā Latvijas tēlu, tāpēc mums ir svarīgi veikt savus uzdevumus atbildīgi pret vidi.

NBS Jūras spēki, veicot savus uzdevumus, cenšas nenodarīt kaitējumu videi, pēc iespējas izmantojot jaunākās pieejamās tehnoloģijas, samazinot kuģu radīto atkritumu apjomu, izmantojamās enerģijas patēriņu, gaisa un jūras vides piesārņošanu, kaitējuma nodarīšanu jūras bioloģiskajiem resursiem.

Pamatuzdevums NBS vienību operāciju laikā jūras vidē, tai skaitā jūras piekrastē un seklūdeņos, ir pēc iespējas minimizēt sekas jūras videi, plānojot, organizējot un veicot militārās mācības, īpaši sprādzienbīstamo priekšmetu meklēšanu un iznīcināšanu. Militāro mācību ietvaros (īpaši, piekrastes un seklūdens joslā, jūras aizsargājamo teritoriju un jūtīgo zonu tuvumā) nepieciešams ievērot NATO standartizācijas līgumos noteiktās Vides aizsardzības vadlīniju sagatavošanas un izpildes procedūras.

Pamatuzdevums NBS vienību reaģēšanas jomā ir attīstīt Jūras spēku spējas likvidēt jūras vides piesārņojumu (naftas, bīstamo un kaitīgo vielu noplūdes gadījumā), ņemot vērā 1990. gada Starptautiskās konvencijas par gatavību, reaģēšanu un sadarbību naftas piesārņojuma gadījumā (OPRC) un 2000. gada Protokola par gatavību, reaģēšanu un sadarbību piesārņojuma gadījumos ar bīstamām un kaitīgām vielām (OPRC-HNS) nosacījumus.

Galvenais resurss, kuru NBS Jūras spēki izmanto savu uzdevumu veikšanai, ir kuģu flotile, kura sastāv no divpadsmit Patruļkuģu eskadras kuģiem un sešiem Mīnu kuģu eskadras kuģiem. Vides aspektus flotiles darbībā iespējams izvērtēt, iedalot tos kuģu apgādes un kuģu operacionālās darbības pasākumos. Būtiskākie ar kuģu apgādi saistītie vides aspekti ir naftas produktu piegāde uz kuģiem un atkritumu savākšana no kuģiem, kura tiek veikta atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam. Kuģu, vienību un iekārtu darbināšanai galvenokārt tiek izmantota dīzeļdegviela. Degvielas piegāde un atkritumu savākšana no kuģiem tiek plānota pēc iespējas efektīvāk – uz kuģa bāzēšanās vietu ostā, kā arī, ja nepieciešams ilgstošas operācijas veikšanai – no kuģa uz kuģi. Šāda plānošana nodrošina minimālu slodzi uz vidi un samazina naftas produktu noplūdes risku. Savukārt kuģu operacionālā darbība tiek veikta atbilstoši starptautiskajam normatīvajam regulējumam.

Jūras spēki atbilstoši 1973. gada Starptautiskās konvencijas par piesārņošanas novēršanu no kuģiem un tās 1978. gada Protokola (MARPOL 73/78) prasībām cenšas ievērot jūras vides aizsardzības noteikumus, kas ir obligāti civilās kuģošanas jomā. Ievērojot šīs prasības, kuģu darbināšanai netiek izmantoti smagie naftas produkti vai degviela ar paaugstinātu sēra saturu, tādējādi samazinot gaisa piesārņojumu, kuģi nenovada jūrā naftu saturošus ūdeņus vai atkritumus utml. Tomēr starptautiskās vides prasības kļūst arvien stingrākas, bet Jūras spēku flotiles kuģu vidējais vecums ir liels.

Mērķis – nepieļaut piesārņojošo vielu nokļūšanu jūras vidē NBS darbību rezultātā un samazināt šo darbību negatīvo ietekmi uz jūras vidi kā arī virzīties uz “Zaļās eskadras” un jaunāko vides tehnoloģiju ieviešanu.

Uzdevumi:

- flotes atjaunošana, izvērtējot ārvalstu finanšu līdzekļu piesaisti, lai JS Patruļkuģu eskadra var pretendēt uz “zaļās eskadras” statusu un nodrošinātu pilnvērtīgas operacionālās spējas likvidēt naftas piesārņojumu jūrā, paralēli pakāpeniski izņemot no ekspluatācijas vecākos - KBV klases kuģus, kuri būvēti 60-tajos gados un to konstrukcija neatbilst mūsdienu vides prasībām:
 - jauna daudzfunkcionāla kuģa, atbilstoša mūsdienu vides aizsardzības prasībām iegāde, aizvietojojt Buyskes klases kuģi “A-90 Varonis” (būvēts 1973. gadā), kurš ir Latvijas galvenais naftas piesārņojuma seku likvidācijas resurss jūrā;
 - veikt SWATH patruļkuģu aprīkošanu:
 - ar naftas vākšanas konteinerizētiem moduļiem;
 - ar komandvadības sistēmu tādejādi būtiski paaugstinot jūras novērošanas spējas, kas savukārt palielina NBS spēju militārās patrulēšanas laikā konstatēt pret jūras vidi vērstus noziegumus;
 - ar radiofrekvenču radaru un borta lāzersetektoru, kas piemēroti naftas produktu konstatēšanai uz ūdens virsmas, paralēli irējot/iegādājoties gaisa kuģi (lidmašīnu) un Eiropas Jūras drošības aģentūras bezpilota gaisa kuģi, kuri aprīkoti ar radiofrekvenču radaru, kas piemērots naftas produktu konstatēšanai uz ūdens virsmas;
- sasniegt Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzības komisijas (Helsinki komisijas) mērķlielums par 400 jūras novērošanas lidojuma stundām/gadā;
- uzlabot civilmilitāro sadarbību (atbalsts zvejas kontrolei, Valsts vides dienestam un zinātniski-pētniecisko darbu veikšanai), efektīvizējot NBS sadarbību ar civilajām organizācijām nodrošinot valstī pieejamo resursu optimālu izmantošanu, līdz ar to mazāku slodzi uz jūras vidi, izpildot Eiropas Zvejas kontroles aģentūras noteiktos kritērijus, Latvijas jūras monitoringa programmu, jūras piesārņojuma konstatēšanas un paraugošanas, kuģu apskates un negadījumu seku likvidēšanas jomā.

2.8. ATKRITUMI

Atkritumu apsaimniekošana militāros objektos tiek veikta saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma prasībām, no tā izrietošajiem MK noteikumiem, ievērojot Eiropas Savienības direktīvas un Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.-2028. gadam.

Tā kā atkritumu apsaimniekošana arvien vairāk sadārdzinās, tad gan atkritumu šķirošana, gan paradumu maiņa, tas ir, izanalizējot atkritumu rašanās iemeslus un meklējot alternatīvas, piemēram, izvēloties atkārtoti lietojamus iepakojumus un aizstājot papīra patēriņu ar elektronisko dokumentu apriti, var samazināt atkritumu daudzumu. Preču vai pakalpojuma iepirkumos iekļaujot ražotāja atbildību par nolietotās vai izlietotās preces pieņemšanu atpakaļ pārstrādei vai iznīcināšanai, samazināsies atkritumu apsaimniekošanas izmaksas un tiks veicināta atkritumu pārstrāde un tālāka izmantojamība.

Mērķis – izveidot ilgtspējīgu atkritumu apsaimniekošanu ar pārdomātu pieejamo tehnoloģiju un resursu izmantošanu, kas vērsta uz Eiropas zaļo kursu, tādejādi uzlabojot apkārtējās vides un cilvēku veselību un dzīves kvalitāti, kā arī veicināt esošo resursu taupīšanu un efektīvu to izmantošanu, lai samazinātu sākotnējo atkritumu veidošanos.

Uzdevumi:

- dalītās vākšanas sistēmas pieejamība visos objektos un aktīva dalība tajā saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā izvirzītajiem mērķiem 2021.-2028. gadam par pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzumu samazināšanos un atkritumu šķirošanu (plastmasa, metāls, stikls, papīrs un kartons, bioloģiski noārdāmie atkritumi un tekstils).
- izlietotā vienreizlietojamā depozīta iepakojuma savākšana un nodošana depozīta sistēmas operatoram, bet šķirotu atkritumu nodošana komersantiem, ar kuriem pašvaldības noslēgušas līgumus;
- bīstamo atkritumu uzglabāšana, šķirošana un savākšana tādā veidā, lai netiktu apdraudēta apkārtējā vide, cilvēka dzīvība un veselība;
- veicināt zaļo domāšanu un ieradumu maiņu, pārejot uz ilgtspējīgiem risinājumiem. Mainīt paradumus un piedāvāt alternatīvus risinājumus ārpus apmācību vietām attiecībā uz vienreizlietojamām ūdens pudelēm un traukiem. Piemēram, kur noteikumi atļauj, nodrošinot stacionāros ūdens dzeramos konteinerus vai krānus, kur ūdeni daudzkreiz lietojamus traukus var uzpildīt atkārtoti, tādējādi samazinot atkritumu daudzumu un saudzējot apkārtējo vidi.

2.9.TROKSNIS

Līdz ar ģeopolitiskās situācijas saasināšanos un Krievijas uzsākto karu Ukrainā, palielinājusies militāro mācību intensitāte militāros poligonos, īpaši, Ādažu, kas attiecīgi rada arī lielāko troksni reģionā. Skaņas izplatība atkarīga gan no laikapstākļiem, gan apvidus, gan arī virziena, kurā tiek raidīts. Skaņas izplatību ietekmē arī reljefs, vēja virziens, zemie mākoņi, no kuriem skaņa atstarojas, kā rezultātā skaņa dzirdama tālāk, kā arī mežs, kas ir kā buferjosla, un, ja mežs tiek izcirsts, tad skaņa izplatās tālāk.

Militāro mācību laikā radītais troksnis šautuvju un poligonu tuvumā var traucēt tuvākās apkārtnes iedzīvotājiem. Tās var risināt, ieviešot un izmantojot trokšņa dabiskos slāpētājus (kokus un speciālas sienas) vai veicot citus trokšņa mazināšanas pasākumus.

Nodarbības laikus jāsaskaņo ar vietējām pašvaldībām un jābrīdina mācību rajona tuvumā dzīvojošie iedzīvotāji. Militāro mācību zonas atrodas starp lielām meža platībām. Šo mežu teritoriju mērķis ir aizsargāt civilo apkaimi pret negatīvu ietekmi no militārajām aktivitātēm. Pastiprinoties šaušanas trokšņiem no militāro mācību zonām, arvien svarīgāka kļūst meža ietekme uz skaņas izplatību.

Mērķis: veikt iespējamus troksni ierobežojošos pasākumus.

Uzdevumi:

- veikt trokšņa mazināšanas pasākumus, pēc iespējas samazinot šaušanas nodarbību skaitu naktīs un brīvdienās;
- izvērtēt nepieciešamību pilnveidot un papildināt Latvijas Universitātes izstrādāto trokšņa modelēšanas programmu;
- būvējot šautuves iekļaut troksni mazinošus pasākumus (vaļņus, novietojumu u.c.);

- laikus saskaņot nodarbības t ar vietējām pašvaldībām un brīdināt mācību tuvumā dzīvojošos iedzīvotājus;
- pirms mežu ciršanas izvērtēt to iespējamo ietekmi uz trokšņu slāpēšanu.

3. VIDES PĀRVALDĪBAS SISTĒMA

Vides pārvaldības sistēmas darbība ļauj nodrošināt sistemātisku pieeju vides aizsardzības jautājumiem, pastāvīgu vides stāvokļa apzināšanu un prioritāro jautājumu izvirzīšanu. Aizsardzības nozarē darbojas AM vides pārvaldības sistēmas vadības grupa, kurā piedalās AM, NBS visu spēku veidu un VAMOIC pārstāvji. Vadības grupa regulāri tiek un apspriež ar vides aizsardzību saistītos jautājumus, izskata gan ārējos, gan iekšējos normatīvos aktus, to projektus. NBS tika uzsākta vides pārvaldības sistēmas ieviešana atbilstoši starptautiskajam standartam ISO 14001:2004, taču, ievērojot NBS personāla trūkumu, kuri varētu atbalstīt sistēmas ieviešanu, sistēmas ieviešana tika atlikta. Sistēmas ieviešana ir aprakstīta NBS vides pārvaldības sistēmas rokasgrāmata, kas ir apstiprināta ar AM 18.03.2016 pavēli Nr.135. Rokasgrāmatā ir apkopota informācija par vides aizsardzību bruņotajos spēkos un aprakstītas darbības, kas ir jāveic, gan lai ieviestu vides pārvaldības sistēmu, gan lai ievērotu vides aizsardzības prasības ikdienā.

Mērķis: nodrošināt efektīvu un strukturētu vides pārvaldību aizsardzības nozares īpašumos.

Uzdevumi:

- izvērtēt, kādu vides pārvaldības sistēmas elementu darbība nepieciešama, lai uzlabotu esošo sistēmu;
- nodrošināti vides virsnieki/ par vides aizsardzību atbildīgie visās vienībās atbilstoši NATO standartizācijas līgumam;
- apzināt vides pārvaldības sistēmu modeļus, kuru izmanto ārvalstu aizsardzības resori un iespējas tās izmantot.

4. VIDES IZGLĪTĪBA UN VIDES APZIŅA

Vides izglītība ir viens no veidiem, kā skaidrot vides aizsardzības jautājumus un panākt augstāku vides apziņas līmeni aizsardzības nozarē strādājošo vidū. Vides izglītības ietvaros tiek iegūtas zināšanas un izpratne par vidi un vides aizsardzības problēmām, kā arī attīstīta atbildīga attieksme un motivācija aizsargāt vidi.

Pasaules dabas resursu pašreizējā ekspluatācija nav ilgtspējīga. Neapdomīga dabas resursu izmantošana un dabas piesārņošana ne vienmēr ir ļaunprātīga – bieži vien tā saistīta ar informācijas trūkumu un nezināšanu par dabā notiekošajiem procesiem. Vides apziņa ir būtisks faktors, kas ietekmē cilvēka rīcību, pieņemot lēmumus attiecībā uz videi draudzīgu un ilgtspējīgu dzīvesveidu.

Veicinot darbinieku vides apziņu un izpratni par resursu taupīšanu, iespējams sasniegt resursu patēriņa samazināšanu, samazināt radīto atkritumu apjomu.

Mērķis: veidot un paaugstināt aizsardzības nozarē nodarbināto personu vides apziņu un izpratni par vides aizsardzības jautājumiem, veicināt iesaisti un atbildīgu attieksmi pret vidi.

Uzdevumi:

- pilnveidot vides aizsardzības izglītības sistēmu NBS atbilstoši NATO standartizācijas līgumiem;
- nodrošināt NBS personālu ar informatīvajiem materiāliem;
- nodrošināt ikgadēju darbinieku informēšanu par aktuālajiem vides aizsardzības jautājumiem;
- darbinieku iesaiste vides aizsardzības pasākumos.

5. VIDES INFORMĀCIJAS DATU BĀZE

Būtisks instruments vides kvalitātes monitoringā un vides kvalitātes rādītāju izmaiņu cēloņu noskaidrošanā ir pilnīga uzkrātās informācijas pielietošana un iespēja veikt tās analīzi, tāpat datu bāzei ir jābūt savienojamai ar ģeogrāfiskās informācijas sistēmu, lai varētu iegūt arī uzskatāmus attēlus, kas saprotami visiem.

Izveidojot datu bāzi par visiem pieejamiem dabas resursiem poligonos, tiks iegūta informācija par gaisa, ūdeņu un augsnes kvalitāti, kā arī par bioloģisko daudzveidību un biotopu kvalitāti. Veicot monitoringu un iegūto rezultātu izvērtēšanu, tiek nodrošināta vides mainības izpēte, kas veicina vides un dabas aizsardzības pasākumu izstrādi. Tiek laikus apzinātas vides problēmas un plānoti vides aizsardzības pasākumi.

Mērķis: Nodrošināt vienotu vides informācijas datu uzkrāšanu, lai tie būtu funkcionāli ērti izmantojami vides kvalitātes novērtēšanā un tās uzlabošanas pasākumu plānošanā.

Uzdevumi:

- izveidot un uzturēt pilnvērtīgi darbojošos, funkcionālu vides datu uzkrāšanas sistēmu (datu bāzi), nodrošinot regulāru datu papildināšanu/ atjaunošanu veikt sistemātisku vides datu analīzi, lai konstatētu esošās vides problēmas katrā AM valdījumā esošā objektā.

6. ZAĻAIS PUBLISKAIS IEPIRKUMS, DZĪVES CIKLS

Aizsardzības resors apzinās Zaļā publikā iepirkuma (ZPI) nozīmīgumu un, nodrošinot operacionālās prasības un plānojot iepirkumus, vienlaikus cenšas iekļaut vides aizsardzības un energoefektivitātes principus. Aizsardzības resors ievēro Latvijas politikas nostādnes ZPI veikšanai, tostarp, Publisko iepirkumu likumu, MK 20.06.2017. noteikumi Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība" nosaka, kuriem obligāti jāpiemēro ZPI: biroja papīrs, drukas iekārtas, datortehnika un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūra, pārtika un ēdināšanas pakalpojumi, tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi, iekštelpu apgaismojums, ielu apgaismojums un satiksmes signāli. AM informē par vides aizsardzības prasībām uzņēmējus, tās iekļaujot tehniskajās specifikācijās, veicot iepirkumus, iekļauj tās nolikumu prasībās un līgumos. AM nepārtraukti uzlabo nepieciešamo pakalpojumu prasības, lai samazinātu ietekmi uz vidi. Aizsardzības resors nodrošina, ka iepirkumos tiek ietverti vides aizsardzības aspekti no to plānošanas un iegādes brīža, līdz preču nodošanai pārstaidei/atkritumos un pakalpojumu pieņemšanas brīdim. ZPI veicina saimnieciski izdevīgu preču iegādi un pakalpojumu veikšanu, jo, piemēram, apgaismojumam tiek patērēts mazāks enerģijas daudzums, tā darbības laiks ir ilgāks, sadzīves ķīmija tiek izmantota mazākā apjomā. Mērķis ir integrēt vides un energoefektivitātes prasības iepirkuma procesā.

Izvērtējot iegādes lēmumu dzīves cikla aspektā, AM pārvalda militāro ekipējumu/aprīkojumu pēc iespējas ilgtermiņā, vienlaikus nodrošinot operacionālās spējas un atbilstību militārām vajadzībām. Aizsardzības sektors iegādājas un izmanto tādu militāro aprīkojumu, kurš ir energoefektīvs un ietver tā iegādi, uzturēšanu, darbību, izmantošanu, apkopi un nodošanu pārstrādei/ iznīcināšanai.

Mērķis: sistemātiska ZPI nosacījumu integrēšana visās ar preču vai pakalpojumu iepirkumu saistītās darbībās, tādejādi samazinot ietekmi uz vidi, veicinot sociālus uzlabojumus un panākot ietaupījumus budžetā.

Uzdevumi:

- sagatavojot tehniskās specifikācijas, kā arī iepirkumu dokumentācijā iekļaut ZPI prasības un kritērijus;
- izvērtēt preču un pakalpojumu iegādes lietderīgumu ilgtermiņā, izvērtējot to atbilstību vides prasībām, kā arī dzīves ciklam (katra nopirktā prece/ pakalpojums ietekmē vidi visās tās aprites cikla stadijās (nonāk atkritumos/ vai otrreizējā aprītē));
- nodrošināt izlietotu un nederīgu materiāltehnisko līdzekļu pieņemšanu un apmaiņu pret jauniem (izmantoto nodošanu otrreizējai aprītei, nodošana un pārstrāde tiek paredzēta jau iegādājoties);
- integrēt ZPI prasības un kritērijus, kurus var izmantot būvdarbu, citu prioritāru preču un pakalpojumu grupu publiskajā iepirkumā 5 % apmērā no veiktajiem iepirkumiem;
- integrēt ZPI vadlīnijas biroja ēku projektēšanai, būvniecībai un apsaimniekošanai;
- plānojot ēku būvniecību, izmantot dzīvescikla izmaksu aprēķināšanas modeli - apsvērt iespēju izmantot standartizēto būvniecības nozares Dzīvescikla izmaksu aprēķina kalkulatoru (LCC-Life Cycle Cost), kurš pieejams VARAM mājaslapā, lai aprēķinātu visefektīvāko ēkas projekta risinājumu.

Daina Galaktionova,
Daina.Galaktionova@vamoic.gov.lv

DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU